

60 jaar

Herdenken

Sint-Michiëlsgestel

DE OORLOG IN NEDERLANDS-INDIË

(En geheel Zuid-oost Azië)
1941 - 1945

Het is nu 60 jaar geleden dat rond mei 1945 Europa was bevrijd, hier in het zuiden zelfs al rond september 1944. Daar Nederland is vergeten dat er in hun eigen wingewest, hun Insulinde, hun gordel van smaragd, nog duizenden landgenoten krepeerden onder het Japanse juk. Pas in augustus 1945 kwam de 'bevrijding' door de capitulatie van Japan. De ellende was nog niet afgelopen. Soekarno en Hatta proklameerden op 17 augustus 1945 de Republiek Indonesia. En toen begon voor ons opnieuw een oorlog.

In 1942 was ik bijna acht jaar. Ik kan me heel veel nog herinneren. Die oorlog is onderbelicht. Voelen, aanvoelen over de situatie van duizenden en duizenden (blanke en bruine) landgenoten in Nederlands-Indië, is gewoon vergeeten. Verdonkeremaant. Slechts de erevelden in de tropen vertellen hoeveel er gesneeuwd zijn voor Koningin en Vaderland. Uit naam van hen, krijgsgevangenen mannen; burgergeïnterneerden: mannen, vrouwen en kinderen; buitkampers, gemarteld, honger en dorst, angst en pijn dragend, zeg ik: **HUN GEEST HEEFT OVERWONNEN, OPDAT WIJ IN VRIJHEID LEVEN!**

Historisch overzicht

01 september 1939: Duitsland valt Polen aan.

10 mei 1940: Duitsland viel Nederlands-Indië was een deel van Nederland en was dus op die datum dit eilandrijk formeel met Duitsland in staat van oorlog. De Gouverneur-Generaal A.W.Th. Tjarda van Starkenborgh Stachouwer gaf in Nederlands-Indië een proclamatie uit, waarin hij de staat van beleg afkondigde.

15 mei 1940: De Nederlandse regering week uit naar Londen. De GG maakte dit bekend over de NIROM (Ned.-Indische Radio Omroep).

07 december 1941: De Japanse blitz-aanval op Pearl Harbour. Amerikaanse vloot vernietigd.

08 december 1941: Nederlands-Indië verklaarde Japan de oorlog. Mobilisatie van alle weerbare mannen door het KNIL.

10 december 1941: de grootste Engelse oorlogsschepen de Repulse en de Prince of Wales werden voor de kust van Singapore vernietigd.

11 januari 1942: De eerste Japanse aanvallen op het oerlijke Tarakan (op Borneo).

27-28 februari 1942: De slag in de Javazee. Admiraal Helfrich kon weinig meer uitrusten.

2-3 maart 1942: Het laatste landgevecht nabij het West-Javaanse vliegveld Kalidjati werd geleverd bij de Tjaterstelling.

Ik herinner me dat een groep KNIL-soldaten in onze voorgalerij hebben geslapen. Ze hadden nog doorgevochten, maar moesten zich uiteindelijk overgeven. Lt.GG Van Mook week uit naar Australië met de Nederlands-Indische regering. De GG werd gevangen genomen.

27 maart 1942: de Japanse kloktijd werd ingesteld. De klok ging 1 ? uur vooruit.

Japan was HET LAND VAN DE RIJZENDE ZON.

De vlag had dan ook de rode bol op een wit veld.

29 april 1942: De Japanse tijdrekening werd ingesteld, het jaar 1942 werd 2602.

Oktober 1942: Vrouwen en kinderen werden geïnterneerd.

Oktober 1944: Amerikaanse landing in de Filipijnen, op het eiland Leyte. Begin van de definitieve Japanse nederlaag.

07 mei 1945: De onvoorwaardelijke capitulatie van Duitsland.

6 en 7 augustus 1945: de atoombomben op Hiroshima en Nagasaki.

15 augustus 1945: Japan capituleert. Het definitieve (werkelijke) einde van Wereldoorlog II.

17 augustus 1945: Soekarno en Hatta stellen de onafhankelijkheidsverklaring op voor Indonesia als zelfstandige staat. Niet erkend door Nederland.

30 november 1945: getracht wordt alle burgergevangenen te bevrijden en te repatriëren.

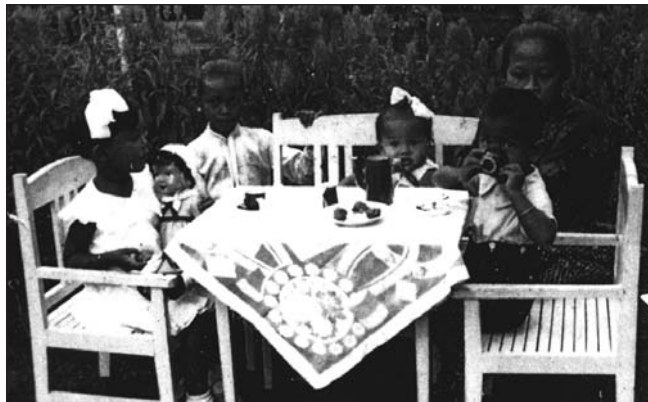

Birma spoorlijn langs de rotsen boven de rivier.

Een nieuwe oorlogs-episode brak aan: de BERSIAP-TIJD. Tussen 1946-1950: de politionele akties.

Voor de oorlog

Wij waren een gewoon gezin: mijn vader Dirk Douwes was Algemeen Ontvanger bij de 's Landskassen in de provinciehoofdstad van Midden-Java, Semarang. Zijn vader werkte bij de havendouane en zijn moeder gaf pianolessen aan huis. Wij woonden in het koudere garni-

Het dagelijkse theeuurtje in onze voortuin. Tineke, Willy, Conny en de twee baboes' (onze verzorgsters).

zoensstadje Salatiga, waar oma en opa Pelsmaeker een rijtuig (dogkar) verhuurderij annex expeditiebedrijfje had en een aantal huizen, en nog wat land waar pachters de rijst, mais, cassave, bonen, fruit, klapperbomen, verbouwden. Met paard en wagen werden pakketjes verzonden naar het dichtsbijzijnde SS-station (StaatsSpoorwegen) en vandaar ging het verder.

Wegens ziekte van mijn moeder Ida Pelsmaeker, zijn we vanuit een tinteiland bij Sumatra (waar ik werd ge-

zien, verdween dus letterlijk als sneeuw voor de hete Japanse zon. Mijn vader wordt dus onder de wapenen geroepen. 19 januari 1942 wordt mijn tweede broertje geboren. Pap kreeg verlof voor zijn doop. Daarna pap nog bezocht in kazerne Magelang. Toen hoorden we dat ze overgeplaatst werden naar de grote marinestad Soerabaja. Meer kreeg je niet te horen. Overal heerste angst en wanorde.

Salatiga: garnizoensstadje

Dit mooie plaatsje in de bergen, was een van de vele KNIL garnizoensstadjes. Wij waren als kinderen gewend aan de vele oefeningen van de militairen. Wat ik wel raar vond, was dat wij nooit met de kinderen van de militairen mochten omgaan, die in de kazernes woonden. Ze waren vaak best blondhorig, niet zo netjes gekleed en hun moeders waren Indonesische vrouwen. Wel met de officierskinderen, die gingen trouwens of naar de zusterschool of naar de Eerste Europese School. De kazernekinderen gingen naar een andere school. Pas veel later begreep ik 'het waarom'.

Recht tegenover de officiersmess en vlak achter hem de exercisie-terreinen, had een Japanner een winkel. Een soort winkel van sinkel. Alles kon je er kopen en hij was goedkoop. En hij had zo'n lief vrouwtje. Maar op de eerste dag dat de Japanners Salatiga binnenvielen, liep de winkelier als officier gekleed door de stad. Hij bleek een spion te zijn. En zijn winkel stond er heel strategisch ten opzichte van de militaire verrichtingen, en hoe zeer het verouderde materieel van de landmacht was.

De oorlog was realiteit geworden.

De krijgsgevangenen werden verscheept naar Thailand en als slaven tewerkgesteld om de Birma spoorlijn te bouwen. Mijn vader ligt nu begraven (38 jaar jong) op het ereveld Kanchanaburi met nog zo'n 2.830 Nederlanders, en in Chungkai en Thanbyuzayat. Op die erevelden liggen ook Engelsen en Australiërs begraven. Door de Twinning met Portishead kwamen wij erachter dat de vader van één van mijn gasten ook daar in Thailand op hetzelfde ereveld begraven is. Hij zat in het Brits-Indische

Herdenken

Dit jaar is het 60 jaar geleden dat de Tweede Wereldoorlog is beëindigd. We herdenken dan niet alleen het einde van de oorlog, maar gedenken zeker ook de periode waarin wij nu in vrijheid kunnen leven in ons land.

Op 4 en 5 mei hebben onze plaatselijke comités en stichtingen aangesloten bij de landelijk georganiseerde herdenkingsactiviteiten. Maar zoals in elke Nederlandse plaats kent ook in onze gemeente het herdenken van de oorlog zijn eigen belangrijke data. In enkele dorpen eindigde de oorlog in oktober en op 15 augustus herdenken we de bevrijding van de gijzelaars in Beekvliet.

Het einde van de oorlog is nu 60 jaar geleden, wat betekent dat er steeds minder betrokkenen nog in leven is. De verhalen en herinneringen aan die moeilijke periode kunnen niet heel erg vaak meer worden verteld. Om extra aandacht te besteden aan de gebeurtenissen in onze gemeente heeft u de afgelopen weken themapagina's kunnen lezen over de periode vóór de Tweede Wereldoorlog, bij het begin van de oorlog en tijdens de oorlog over de bevrijding en de periode na de oorlog.

Deze keer de laatste aflevering in deze serie themapagina's. Ze behandelen de oorlog in Nederlands-Indië. Tekst en foto's zijn geleverd door Tineke van Ommen-Douwes, gastdocent Stichting Wereld Oorlog II, zuid-oost Azië. De informatie over de Indiëgangers uit onze gemeente is weer geleverd door de heemkundeverenigingen of historische verenigingen in onze gemeente.

Historische vereniging Berlicum/Middelrode
Heemkundevereniging De Heerlijkheid Herlaar
Heemkundekring de Plaets
Heemkundevereniging Den Hogert
Heemkundevereniging 'Op die Dungen'

Later dit jaar worden de gepubliceerde themapagina's samengevoegd in een speciale krant die bij De Brug huis-aan-huis wordt verspreid.

Alle themapagina's zijn nu al te vinden op de homepage van de website van de gemeente: [HYPERLINK "http://www.sint-michiëlsgestel.nl"](http://www.sint-michiëlsgestel.nl) www.sint-michiëlsgestel.nl Daar is ook meer informatie over de buitententoonstelling over herdenken te vinden.

Na de overgave van Duitsland in mei 1945 werden Nederlanders opgeroepen zich als soldaat aan te melden om Indië van de Japanners te bevrijden.

leger (India!). Zo wordt je vrienden voor het leven.

Wat is oorlog?

Op een morgen komt mijn buurmeisje ons erf op en zegt: "het is oorlog, we hoeven niet naar school!" We hebben samen een dansje gedaan in de voortuin, want hoe leuk school ook was een onverwachte vakantie is ook plezierig. Wisten wij veel hoe het zou aflopen. Het eerste halfjaar hebben we niet veel last gehad van de Japanners. Mijn moeder moest zich wel opgeven als wijkhoofd en leerde EHBO

en een soort survival. Ook moesten wij elke ochtend aan gymnastiek doen. Kregen les van een Japanner. Met mijn moeder mee naar een gebouw waar de Japanners vrouwen en kinderen lieten naaien en spinnen. Degenen die konden naaien moesten mannenonderbroeken maken en van die schaamlappen die de Japanners droegen (later ook de gevangenen) en van een nieuwe soort geplante katoen moesten kinderen leren spinnen. De Japanners wilden zien of deze katoensoort net zo goed was als de Amerikaanse. Was niet zo. De vezel was erg kort. Je kon geen goede

Kranslegging op het ereveld Kanchanaburi Thailand. Mw. Portier (oudste deelnemer) Juss Janssen (mijn kleinzoon, jongste deelnemer) en Pater Visser.

60 jaar

Herdenken

Sint-Michiëlsgestel

"Het grote huis" van familie Pelsmaeker (Opa en Oma), Wittweg 7, Salatiga. Tijdens de Japanse bezetting huisarrest in dit huis met 19 familieleden. 1942-1945.

'Het grote huis' van familie Pelsmaeker (opa en oma) Wittweg 7 Salatiga. Tijdens de Japanse bezetting huisarrest in dit huis met 19 familieleden (1942-1945).

draad van spinnen. Dus kon je al helemaal niet weven ermee. Ze zijn dan ook gauw gestopt met dit experiment.

Financiën

Wat ook snel problemen gaf, was het geld. Of liever gezegd er was geen geld. Er was geen salaris en het wachtgeld van mijn moeder werd ook niet uitbetaald. Het huis was ineens gevuld met een totaal van 19 personen. De andere drie dochters van oma kwamen van andere plaatsen op Java naar het familiehuis, met hun kinderen. Samen zouden zij de oorlog hier afwachten. Een van mijn ooms, werd als burgergevangene op de Yunio Maru 1) gezet met vele duizenden. Dit schip is door de geallieerden getorpedeerd.

In die eerste periode hebben mijn moeder en tantes geld proberen te verdienen met het maken van hapjes en koekjes en die te verkopen. Mijn zusje en ik gingen dan langs de huizen en prezen onze waar aan. We hadden nog een betrekkelijke vrijheid. Mochten naar de kerk of naar de huisarts. Wel moest je altijd buigen als je een Japanner tegenkwam.

Een keer wilde een Japanner een stuk taart kopen. Ik sneed dus een punt af. Hij keek en snauwde: "Dit is verraad, dit is de Nederlandse vlag!". Ik antwoordde: "Nee toean (meneer), dit is heerlijke taart!". De man nam toch een stuk en at het op. Daarna zei hij: "je bent een slim meisje". Mijn moeder had namelijk een taart in lagen gemaakt – oranje, blauw, wit, rood (de 'rijzende zon' bovenaan) en langs de rand wit. Pas als je de taart aansneed zag je de lagen in de Nederlandse driekleur met Oranje onderaan. We waren vreselijk koningsgezind.

Opgepakt en een kamp in of...

Na weer een tijd werden er razzia's gehouden. Alle gezinnen moesten zich verzamelen in Hotel Berg en Dal. Dit is ons tweemaal overkomen. De eerste keer hebben ze vooral de blanke Nederlanders (vrouwen en kinderen), maar ook Nederlands-Indische vrouwen op vrachtwagens gezet en weggebracht. Er was volstrekte willekeur. De commandant liep langs een familie, keek en gaf een teken: naar rechts of links van de zaal. Links ging in de vrachtwagens, rechts mocht naar huis.

De tweede keer heeft zo'n Japanner mijn twee nichten van rond de vijftien jaar apart geplaatst. Oma zag het en riep de Javaanse tolk – een pachter van oma- bij zich en zei: "die meisjes breng je hier terug, ze horen bij mij". De Javaan boog tot

de commandant en sprak dringend en wijzend naar ons groepje. Hij vertelde later dat hij had gezegd, dat oma en haar familie geen problemen zouden geven. De Japanner liet de meisjes naar oma gaan, maar wij kregen het consigne: 'HUISARREST'!!

Huisarrest!

We mochten terug naar huis, maar niet de deur uit. Ook niet op de straat voor het huis. Zelfs of er nog burenen in de straat woonden wisten we niet. Zo'n angst had je om rond te kijken. De Japanners en Indonesische bewakers liepen steeds heel dicht bij je. Straten en huizen staan heel ver van elkaar af, door de grote tuinen rondom. Meteen daarop is de straat aan bei-

Eetkamer (voor de verbouwing van 'het grote huis'.)

de zijden afgezet met een bamboehak en stonden er Indonesische jongens als bewaking en af en toe een Japanner. Onze mondvoorraad raakte op. We hadden nog wel fruitbomen in de achtertuin, o.a. pisangbomen en pomelo's. Maar die zijn natuurlijk niet rijp wanneer je ze nodig hebt. Groenten hadden wij niet in deze tuin. Dit huis stond altijd alleen vol met bloemen: rozen, chrysanten, orchideeën, gerbera's en dergelijke.

Mijn neef van 15, mijn broertje en ik probeerden toch wat tomaten en spinazie (mijn vader had ooit wat zaad meegebracht) te planten, en in de zeer vroege ochtend – rond drie uur – als de geiten, schapen en koeien naar de veemarkt gingen, schepeten wij de keutels en vlaaien op om onze 'moestuin' te bemesten. Maar dat werkte ook niet. Het groeiproces duurde te lang.

Volwassen worden.

Er moest voedsel in huis komen. Maar hoe? Mijn moeder kleeedde mij toen aan, als een Indonesisch meisje (bruin was ik al). Kreeg sie-

raden mee, kleren van de tantes en oma en moest via slinkse weggetjes en langs de achtertuinen (sommige huizen stonden leeg, de mensen in het Japanse kamp) naar de pasar (markt). Het spul verkopen en terugkomen met melk, groenten, vlees. Rijst hadden we nog, vanwege de betaling in natura van oma's pachters. Dit heb ik de hele oorlog moeten doen. Maar ook het goud en de kleren raakten op. Tussen je achtste en twaalfde jaar kreeg je wel een enorme verantwoordelijkheid te dragen, want ook mocht ik mijn mond niet voorbij praten. In de stad woonde in een geconfisceerd huis een hoge officier met een jonge vrouw. Zij kocht altijd van de kleren die ik bracht: een housecoat, kimono, handdoeken e.d. Gaf me soms wat extra's zoals snoepjes

of koekjes. Oma vond in de tuin een verwilderde posteleinsoort. Die moesten we bij elkaar snijden. Ook wemelde het van een heel grote soort slakken. Die vingen wij, het werd heel goed uitgewassen, bang voor hun gif en drooggebakken. Onze sierhaan en hen waren al snel in de soeppan verdwenen. Ook de ingemaakte eieren en het gezouten vlees raakten op. En intussen wisten we niets van de buitenwereld af. Onze radio was al meteen in beslag genomen. De bedienden mochten niet meer bij ons werken. We leefden alleen van geruchten, die wonderbaarlijk langskwamen – de kabarrangin, het verhaal van de wind "Het zou niet lang meer duren", "de mannen komen heel gauw thuis" en dat soort. Stiekem fluisterde onze tuinjongen (via achtertuinen binnensluipend) deze berichten.

Ineens kregen wij twee kaarten (voorgedrukt) maar wel onmiskenbaar de handtekening van mijn vader. Hij leefde dus nog? Nee, hij was toen al een jaar daarvoor overle-

den. Maar dat wisten we niet. Pas in 1946 heeft mijn moeder officieel zijn overlijden vernomen. Wij moesten ook in de avond de ramen blinderen er mocht geen licht naar buiten schijnen.

Op een avond kwamen twee lallende Japanners ons erf op. Ze hadden lichtschijnsel gezien. Oma deed de deur open en wij, kleine meisjes stonden naast haar.

"deze kleintjes en ik wonen hier", zei oma. De twee vertrokken gelukkig.

Met de dreiging van de oorlog heeft mijn moeder voor ons rugzakjes laten naaien door onze huisnaaister. Erin: 1 paar onderkleden, een dot watten, een stuk rubber en wat je nog mee kon dragen. Mijn zusje stopte mini-pannetjes erin, mijn broertje zou het liefst kikkers en kevers erin doen, en ik mijn boekje van Okki Pepernoot en een herinnering aan mijn 1e communie (die heb ik nu nog).

Het stuk rubber moest je tussen je tanden houden en de dot watten in je oren stoppen bij een luchtaanval. Ik heb ze nooit gebruikt. Er vlogen wel wat vliegtuigen, maar bommen hebben ze toen niet gegooid.

De schuilkelder of schuilkast

Een schuilkelder werd ook verplicht. In het begin van de oorlog heeft de tuinjongen een gat gegraven met een trapje en bedekt met planken en klapperbladeren. Het ding stond altijd vol water. Onze tandarts had een pracht van een schuilkelder met licht en bedden. We hebben er een keer in geschuild tijdens het loeien van de sirene.

In huis had oma een "schuilkast" laten bouwen. Enorm dikke teakhouten balken als een soort kast, een deel van de etensvoorraad werd erin bewaard. Aan de buitenkant van de muren hebben we stapels zandzakken geplaatst. Wat bleek? Als we er echt in hebben

elkaar. Toen Edwin 15 jaar was geworden (juli 1945) moest hij naar het mannenkamp in de buurt. Gelukkig heeft dat niet lang geduurd, want in augustus van dat jaar kwam de Japanse capitulatie.2)

Angst! Hoe lang nog! En dan was er steeds die angst! Waarom? Waardoor? Wie zal het zeggen. Juist omdat je helemaal geen contacten had, helemaal geïsoleerd was van alles en iedereen. Met zijn negentien wel bij elkaar, maar geen berichten of nieuws. Je wist dat de Japanners op je bleven letten. De wachters aan beide zijden van de straat hielden je in het oog, vooral de jonge Indonesische nationalist, heetgebakerd en opgezweept. En dan was er nog die geheime Japanse politie, de Kempetai. En ja hoor we kregen er ook mee te maken. Op een ochtend kwamen Japanse militairen aan huis. Oma moest meteen mee naar de Kempetai.

Mijn moeder probeerde nog of zij of een van de andere dochters in oma's plaats mocht. Nee, oma, de vrouw des huizes moest mee. Na een lange martelende wachttijd, mammi bad achter elkaar de rozenkrans, kwam oma thuis. Gebracht door de commandant himself. Niets geen blauwe plekken of een gebroken kaak. Goddank. Oma vertelde: "de commandant schreeuwde meteen tegen haar dat ze de Nederlandse driekleur in huis had". Oma ontkende. Was al bang voor een klap. "Jawel die heb je wel en ook nog een oranje, en ze staan in je voorgalerij". Na vele vragen en veel geschreeuw begreep oma wat de man bedoelde. Gelukkig dat hij niet sloeg, er gingen zo veel gruwelverhalen rond. Men beweert dat de Japanner eerbied heeft voor de ouderdom.

Oma legde toen uit dat wat hij aanzag voor de Nederlandse driekleur moeten schuilen en het huis was ingestort dan konden we niet eens uit de "schuilkast" komen: de deur was verkeerd geplaatst!!! Maar het was een leuke plek om te spelen.

Een burgerkamp op Sumatra

Mijn man (toen 12 jaar) en zijn moeder waren op Sumatra al meteen aan het begin van de oorlog in een Japans kamp terechtgekomen. Alle Nederlandse mensen uit het mijnbouwstadje Sawahloento werden eerst naar Padang getransporteerd en later naar Bangkinang een kamp midden tussen de rubberbossen. In 1945 zijn zij met de "Sibajak" naar Batavia geëvacueerd. Jongens en meisjes moesten als corveedienst, de latrines schoonmaken, maar ook voor de gaarkeuken hout hakken. Vele rubberbomen zijn door jongens- en meisjeshanden omgezaagd! Edwin heeft maar weinig verteld over die periode. Ook zijn moeder en hun familieleden keken liever vooruit dan achterom. Edwin's vader is als burgergevangene in het ziekenhuis in Padang overleden. Zij hadden geen contact met

François (opa Frans) Pelsmaeker (1868-1935) Hendriette Amalia (oma Jet) Pelsmaeker-Albinus (1871-1947).

twee beschilderde kanonshulzen, gebruikt als deurdrangers. Opa Frans had ze ooit meegenomen uit diensttijd. Bij ons staan de deuren altijd gastvrij open. Oma liet de Japanner zien wat de "driekleur" was en hij verontschuldigde zich en zei dat de zoon van de 'toekang pinatoo' de wasman (hij waste onze lakens en tafellakens e.d.), dit had doorgegeven. Dit rotjong heeft ook meteen mijn fiets ingepikt en reed er triomfantelijk mee weg.

Verzet

Het verhaal van de taart kennen jullie al. Mijn jongste tante deed nog iets subtiels: tijdens een gymles, moesten we altijd aftellen. Zij was nummer vijf "GO" in het Japans. En een keer zei ze weer "go" terwijl ze naar de Japanner wees. De man lachte maar niet van harte. Hij had het best begrepen. Ook zongen we in de avonduren het liedje: Het zonnetje gaat van ons scheiden. Daar bedoelden we dus de Rijzende zon – de Japanners mee. Dat ze maar snel oprakten.

Ook zongen we het "op de hoek van de straat stond een NSB-er", Mussert was ooit in Indonesië op bezoek geweest. En die moesten we niet! Een ander liedje dat ik me herinner is: "Koningin Wilhelmina komt terug, met een zak vol gouden tientjes op haar rug". Op een avond kwamen er twee vieze donkerbruine jongens ons erf opgelopen. Wat bleek? Twee neven, Albert en Hannie, stonden voor onze neus. Ze hadden gevangen gezeten vanwege verzetsactiviteiten in Soerabaja. Gevlucht en lopend en meeriend met buffelwagens bij ons in Salatiga aangekomen. Oma heeft ze toen verstopt. Alleen in de avonduren mochten ze even naar buiten. Toch zijn ze verraden en werden alsnog opgepakt en in het nabijgevoerde Kwee Djoen Eng een soort kasteel-

60 jaar

Herdenken

Sint-Michiëlsgestel

tje van een rijke Chinees, gevangen gezet. Mijn andere neef was al eerder daarheen gebracht, ook de huidige mgr. Bär heeft daar gevangen gezeten. Groot verzet is wel degelijk gepleegd in Nederlands-Indië en 80% van de verzetsmensen hebben het met de dood moeten bekopen. Het was intussen 1945 geworden. En de oorlog zou toch niet lang duren?

Ineens was er weer die 'kabar angin', het verhaal van de wind. Er is vrede! De oorlog is afgelopen! En ja hoor, het was waar.

Vrede!! Vrijheid!!

De hekken aan de straateinden werden weggehaald en de Japanner vertelde dat zijn keizer besloten had om niet verder te vechten. Later hoorden wij over de atoombommen.

Er vloegen vliegtuigen over Salatiga. In de straat hebben wij de rood-wit-blauwe banen neergelegd en gewaaid. De vlag had oma losgetornd en verstoppt in huis. Maar wie overvlogen weet ik nu nog niet. Waren het de geallieerden of waren het Japanse vliegtuigen die richting hun land terugvlogen?

"Pappie komt gauw thuis", zei mijn moeder. Maar er kwam geen pappie. Een vriendin van mijn moeder, die ook nog bij ons inwoonde tijdens de oorlog is meteen naar haar huis gegaan in Ambarawa (een broeinest van de nationalist). Het werd haar ontraden, maar ze wilde daar haar man opwachten.

Zij en haar kinderen zijn inderdaad vermoord door de extremisten – zoals wij ze noemden. Haar man was trouwens ook omgekomen in de oorlog. Ze had dus beter bij ons zijn gebleven.

Soekarno was ineens de baas. Twee dagen na de Japanse capitulatie, proklameerden Soekarno en Hatta de Republiek Indonesia. "Indonesië voor de Indonesiërs!! Merdeka! Vrijheid. Niet meer onder gezag van Nederland."

Toch het kamp in

Door de propaganda van jaren onder de Indonesiërs ontstond een vorm van massahysterie, heetgebakerde jongemannen drongen ons huis binnen en namen heel veel dingen mee.

Enkele dagen daarna kregen wij te horen, dat het voor onze eigen veiligheid beter was uit het huis te vertrekken en met nog vele families, die in huisarrest waren geweest, bijeen te wonen in het grotere huis van de oud-assistent-resident pal naast ons.

Dit was het begin van een nieuwe nachtmerrie. Op een dag hoorden wij gegil en gelach en er brandde een groot vuur in onze achtertuin. Over de muur hangend zagen we een grote groep mannen, verkleed in vrouwenkleden (die van mijn moeder en tantes) en dansend rond een enorm vuur, waar ze alle boeken, servies, meubels en alles wat ze nog in huis vonden erop gooiden.

Waarom deden ze dit? Die vernielzucht, moordzucht, ongebreidelde. Vanuit deze woning moesten we weer verder lopen naar twee andere huizen richting het kamp Banjoebiroe. Dit was ooit een jeugdgevangenis geweest en verderop een kazerne. Door de Japanners al gebruikt als burgerkampen. Toen wij er aankwamen waren er nog veel vrouwen en kinderen, die uit de Japanse periode nog niet naar huis konden.

De ouderen uit onze groep mochten mee in ossenwagens en wat we nog aan 'huisraad' kon zo ook mee. Het was een vreselijke tocht: hitte, honger en dorst maakten dat de ongeveer 17 km. een verschrikking was vooral voor de kleine kinderen. Moeders, doodop, vermagerd,

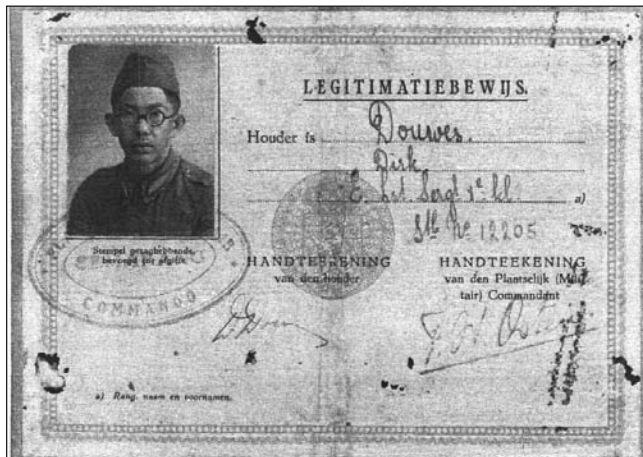
Pappie met heid.

droegen hun kinderen, maar konden het niet lang volhouden en deden dan heel even hun kind op zo'n ossenwagen. Maar owee als de wacht het merkte. "Zelf lopen!". In dit kamp hebben wij nog een half jaar doorgebracht. Eerst in barakken. Een van mijn zusjes kreeg een slaapplek op de bovenste plank, maar plaste heel veel. De mevrouw eronder ging zich beklagen bij het kamphoofd. Wij kregen toen twee cellen aan de andere kant van het terrein. Al hadden we de laatste tijd (in ons eigen huis) ook al op rantsoen moeten leven, hier was het veel erger. Van de rijst werd pap gekookt, dan kon er meer uitgedeeld worden en nog vaker kregen wij een ander soort pap, dat op behangslijm leek en nergens naar smaakte. Soms vond je een stukje zoete aardappel in. Maar als je honger hebt dan eet je.

Bevrijding?

Ongeveer mei 1946 ging de poort open en kwamen militairen het kamp binnen, blanke militairen en militairen met hoge tulbanden. Het waren Engelsen en Shiks van het Britse leger. Ze kwamen ons bevrijden! Evacueren! Weg uit dit kamp. Maar naar het vliegveld in open vrachtwagens was levensgevaarlijk. Overal lagen de Indonesische sluipschutters. Dit stuk Midden-Java was een enorm broeinest van de Soekarnogezinden. Japanse krijgsgevangenen werden ineens onze bewakers en werden we getransporteerd naar een vliegveld in de buurt van Solo. Daar werden we in een Dakota gestopt. "Mijn eerste vliegreis" dacht ik. We werden naar

Semarang gevlogen en daar opgevangen door het Rode Kruis in het oude Meisjesweeshuis. Voor het eerst sinds jaren kregen we wit brood met kaas of hagelslag. Wat smaakte dat geweldig goed. We werden ook helemaal onder de DDT-poeder bespoten. Tegen alle soorten luis. We kregen kleren, schoenen en wat zakgeld. Na een dag of tien reden we naar de rede van Semarang en in landingsvaartuigen gezet, die naar Batavia zou varen. Voor mij was het weer een hele belevenis. In Batavia werden we in het voormalige Tijdengkamp geplaatst, om af te wachten op familie-hereniging of andere woonruimte in het overvolle Batavia.

Mijn moeder kende uit de periode dat zij daar de kweekschool had doorlopen nog een familie, en die heeft ons aan een piepklein huisje geholpen. Mammie kreeg snel een baan als ambtenaar. Er waren immers weinig mannen teruggekomen uit de oorlog. Ik ging weer naar school: binnen

een jaar moest je twee klassen doen. Toen naar de HBS. En toen... Het was intussen 1947 geworden. Brak de "oorlog" uit tussen Nederland en Indonesië. De eerste en tweede politonele akties. Er was een demarcatielijn dwars door Batavia. Er was een avondklok ingesteld. Als wij ergens gingen feesten dan moest je daar blijven en pas de volgende ochtend naar huis. Het waren opnieuw spannende en angstige tijden. En het heeft tot niets geleid. Wel weer veel doden: nederlandse militairen, indonesische burgers en geen opbouw van een land. In de buurt van onze wijk was een kazerne van de AAT van de K.L. En op zondag –na de mis- vroeg mijn moeder altijd een paar van die jonge soldaten bij ons thuis. "Ik vind ze zo kasian", zei mijn moeder. "Ze zijn zo ver van huis en nog zo jong, zonder moeders". De jongens bleven dan wat koffie drinken voor ze weer terugmoesten. Het heeft allemaal tot niets geleid, toch. Uiteindelijk is Indonesië tot Republiek Indonesia geworden, in 1949 officieel erkend door Nederland. Op de politieke zaken ga ik niet in. Het leven leek "normaler" te worden. Ik trouwde met Edwin, ging op de suikerfabriek wonen. We hadden daar zeven prachtige jaren, tot Soekarno weer roet in het eten

Foto gemaakt toen pappie al gemobiliseerd was (1942). Doop van Theodoor, de jongste Douwes.

en onze draai hebben gevonden. Bent u geïnteresseerd geraakt en wilt u meer over die periode weten, ik zelf bezit zo'n 100 boeken, foto's en videomateriaal. Op verzoek geef ik mijn verhaal als ooggetuige van die oorlogsperiode, die – alles bij elkaar opgeteld - langer heeft geduurd dan de oorlog in Europa.

Ooggetuige

Dit is mijn ooggetuige verslag uit die donkere periodes. Ik heb het overleefd en het is mijn ereplicht uit naam van alle slachtoffers in Nederlands-Indië het verhaal verder te vertellen. Ik eindig met het gedicht van Leo Vromans: "VREDE"

"Kom vanavond met verhalen,

Hoe de oorlog is verdwenen,

En herhaal ze honderd malen,

Alle malen zal ik wenen".

Tineke van Ommen-Douwes. Gastdocent Stichting Wereld Oorlog II, zuid-oost Azië.

Noten:

- 1) De Junyo Maru, schip van Japan met 6500 mannen aan boord, getorpedeerd door de onderzeeër HMS Tradewind, Ed Melis/Wil van Wamel: Nederlandse zeemansgraven Tweede Wereldoorlog, deel 2.
- 2) Stichting Mondelinge Geschiedenis Indonesië te Leiden: nr. 1280/1281: E. van Ommen en A.C. van Ommen-Douwes.

Voor uw informatie

Alle themapagina's die in De Brug zijn verschenen, aanvullende informatie, foto's en de fietsroute van Heemkundekring De Plaets zijn nu te vinden op de website van de gemeente: www.sint-michiëlsgestel.nl

Indiëgangers uit Berlicum en Middelrode

Gelukkig zijn alle personen heelhuids uit Indonesië terug gekomen.

Wim v.d. Aa, Jan v. Ampting, Joep v. Ampting, Martien v. Beekveld, Toon v.d. Bergh, Rien v. d. Bergh, Bart v.d. Berk, Jos Blokk, Tinus Bolk, Jan Bongers, Bert v.d. Boom, Broer v.d. Boom, Jo v.d. Boom, Sjef Bosch, Toon v. Bostel, Cor v. Bostel, Frans v.d. Broek, Nico Brouwers, Jo v. Casteren, Rien Coenraads, Toon v. Creij, Willem Curvers, Jos v. Erp, Bert Gloudeemans, Marinus Heesakkers, Wim Heesakkers, Harrie v. Helvoort, Martin v. Helvoort, Harry v.d. Heuvel, Jo v. Houturn, Martien v. Houturn, Jan Hubers, Alex Koeken, Jaap de Koning, Joop Kuiper, Toon Kuijpers, Sjef Langeraad, Jan v. Lith, Mies v. Lith, Chris v. Lokven, Jan v. Lokven, Mies v. Lokven
Jan v. Lijsel, Antoon Martens, Hein v.d. Moosdijk, Toon v.d. Mosselaar, Emile Nijskens, Klaas v.d. Pas, Guus Pennings, Bert Pennings, Tien Pennings, Nol Penninx, Jo Rombout, Theo Rombout, Henk v. Rooy, Mies v. Rooy, Jo School, Jos Schouten, Willy Smits, Jan Smulders, Piet Smulders, Wim Smulders, Adrie Snoeck, Tien Swartjes, Leo v. Tilborg, Koos Timmermans, Hendrik v. Uden, Jan v. Uden (Heikantsehoeve), Jan v. Uden (Koesteeg), Jan v. Uden (Werststeeg), Adriaan v. Veen, Antoon v.d. Veerdonk, Harrie v.d. Veerdonk, Nico v.d. Veerdonk, Roel Veldhuizen, Martien v.d. Ven, Martien Venrooy, Harry Verkuijlen, Jos Verzandvoort, Broer Voets, Rien Vossenbergh, Jan v.d. Weele, Toon Westelaken, Henk Wijgergangs, Jan Wijgergangs, Jan v. Zoggel, Piet v. Zoggel.

Leonardus Maria Kuypers

geb. te St Michiels Gestel 2 October 1926 en als soldaat voor het vaderland gesneuveld bij Medan op Sumatra 16 December 1947

Wilhelmus van Zandbeek

geb. te St Michiels Gestel 14 Dec 1923 en als soldaat voor het vaderland gesneuveld bij Medan op Sumatra 21 juli 1947

LIETEN HUN LEVEN IN NEDERLANDS OOST-INDIE IN DIENST VAN HET VADERLAND (allen uit Sint-Michiëlsgestel)

Petrus van Pinxten

geb. te St Michiels Gestel 11 oct. 1928 en door een ongeluk om het leven gekomen te Bandoeng (Java) 20 Mei 1949

Adrianus Franciscus van Weert

geb. te Gemonde 10 Juni 1926 en in dienst v. het vaderland te Mout door een woedende hand om het leven gebracht den 27 Januari 19

Wilhelmus Kuypers

geb. te Den Dungen 27 Augustus 1927 en als soldaat voor het vaderland gevallen te Botsaia op Java 24 December 1948